

Spraakmakende vrouwen

In het kader van het feestjaar 2011 verschijnt deze rubriek maandelijks

Judith Lubbertsdochter

Marieke van Baest

In de Koninklijke bibliotheek van Den Haag wordt een boek bewaard dat – naar alle waarschijnlijkheid – een uniek exemplaar is. De titel is: *Der Lijden Vreucht*, 'de vreugde van het lijden', gepubliceerd in 1649, vermoedelijk de 2^e of zelfs al 3^e druk. De schrijfster is Judith Lubbertsdochter.

Boven de gravure op het titelblad prijkt de tekst LYDEN BAERDT VREUGHD. (: Lijden baart vreugde.) Onder de gravure staat het devies van de auteur: LIEFD' VERWINT. (: Liefde overwint.) Linksboven op de afbeelding zien we een treurende vrouw met ineengekleemde handen, knielend bij een sarcofaag die kennelijk leeg is. Alleen de lijkwade is nog te zien, die hangt over de rand van het graf.

In het midden knielt dezelfde vrouw, met haar handen in opperste verbazing geheven, voor de hovenier: zij heeft zojuist de Verrezenen in hem herkend. Christus heeft zijn rechterhand naar haar geheven, in een tegelijk zegenend en vermanend gebaar. 'Houd Mij niet vast...' Beiden bevinden zich in een ommuurde tuin, met een hek en fraaie, strakke perkjes. De associatie van de ontmoeting van Maria met de liefdeslyriek en de 'besloten hof' van het Hooglied ligt voor de hand. Bovendien doen die perkjes denken aan de perken in een kruidentuin. En dat is de titel van een andere uitgave waaraan de schrijfster heeft meegewerkt: *Het Gheestelijck Kruidthofken*, gepubliceerd in 1629.

Gelovig leven

Judith zelf heeft in *Der Lijden Vreucht* een korte autobiografie laten opnemen. Daarin vertelt ze dat ze op 21 december 1601 geboren is. Toen ze 'omtrent 16. jaer out was' werd Judith 'gedoopt onder de Mennonisten en was onder haerlieden Gemeente den tijt van 11. jaer'. Zij werd lidmaat bij de Waterlanders. Dat waren geen scherp-slijpers, ze ont-hielden zich van ethisch rigorisme. Die geesteshouding paste bij het innerlijk van Judith. Zij uit haar beleving van haar persoonlijke relatie met haar Enige naar beste kunnen, in haar levenswandel en – toen zij eenmaal, als enige vrouw, lid was geworden van de devotionele dichterskring van de 'Vredestadburgers' – ook in gedichten. De Vredestadburgers vormden een mystiek-spiritualistische hervormingsbeweging binnen de Waterlandse gemeente. De leden van deze kring verlangden naar een puur geestelijke gemeente die buiten kerkelijke verbanden zou bestaan. Na elf jaren als doopsgezinde raakt Judith 'uyt haer Gemeente door een schickinghe Godts'. Wat haar toen is

overkomen, moet haar vervuld hebben met een zo allesdoordringend gevoel van hulpeloosheid en onmacht, dat ze het alleen maar kan duiden als een wilsbeschikking van de Eeuwige. Waarschijnlijk houdt haar scheiding van de doopsgezinden verband met het mislukken van haar liefdesrelatie met de Waterlandse voorganger Jan Philipsz. Schabaelje (1592-1656). Nadat haar wereldse liefde schipbreuk had geleden, heeft Judith haar heil gezocht in een exclusieve relatie met haar geestelijke bruidegom, Christus.

Overgang katholieke geloof

Nadat Judith buiten haar Doopsgezinde Gemeente geraakt is, houdt zij zich ongeveer vier jaar lang 'in eenicheyt'. Dat wil zeggen, zo legt zij zelf uit, 'dat ick my onder geen ander volck en begaf'. De gebeurtenissen die hebben geleid tot haar afscheid van de doopsgezinden moeten haar diep getroffen hebben, dat zij zó lang 'in eenicheyt' heeft geleefd. Door haar eigen gemeente buitengesloten wordt zij – als Vredestadburger toch al niet onder de indruk van kerkelijke scheidingslijnen – gevoelig voor de open armen van een andere gemeente. Na haar vier jaren eenzaamheid, zo vertelt zij, schonk de Heer haar de genade bekeerd te worden tot het 'heyllich Catholijck gheloof' door een pater Jezuïet. In 1635 werd zij bevestigd in het katholieke geloof door de ontvangst van de 'vuurdoop' van het Vormsel. Dat is niet minder dan de ware doop, de doop die Jezus verkondigde en toediende: het sacrament waarbij de mondige gelovige die al gedoopt is met water op de wijze van Johannes de Doper bewust het geloof aanneemt en bevestigt en zo gedoopt wordt met heilige Geest. '...Ik herinnerde me dat de Heer tegen ons zei: Johannes doopte met water maar jullie zullen gedoopt worden met de heilige Geest...' (Hand. 11,16; zie ook: Mt.3,11; Mk. 1,8; Lk. 3,16; Joh. 1,33)

Kousenstopster en Klop

Het zou goed kunnen, dat Judith het liefst in een klooster zou zijn getreden. Maar na 1581 gold een algeheel kloosterverbod, in de zeven gewesten van de Gereformeerde Nederlanden en de Generaliteitslanden. Daarom bracht zij de rest van haar leven door als Klop: als religieus bewogen, katholieke vrouw die geen geregeld kloosterleven kon leiden en die priesters behulpzaam was bij het gaande houden van het katholieke geloofsleven in de verdrukking. Zulke vrouwen legden als 'filia devota', toegewijde dochter, een kuisheidsge-lofte af en soms ook een gehoorzaamheidsgeefte. Ze woonden zelfstandig en voorzagen in haar eigen onderhoud. Judith wordt beschreven als 'kousenstopster', een nederig ambacht dat goed aansluit bij de sobere en deemoedige levenswijze die zij gekozen had. De benaming 'Klop' voor deze vrome vrouwen gaat waarschijnlijk terug op Hooglied 5, 2 e.v. waar de Vriendin zegt: '...Ik sliep maar mijn hart was wakker. Hoor! Mijn Lief klopt aan! Doe open, zusje, mijn vriendin, mijn duive, mijn allermooiste...' en Openbaringen 3,20: '...Ik sta voor de deur en klop aan. Als iemand mijn stem hoort en de deur opent, zal ik binnenkomen...'. Zulke woorden van door de Bemide uitgesproken liefdesverlangen moeten balsem zijn geweest op het beurse hart van Judith.

Waarschijnlijk heeft zij een vrij hoge leeftijd bereikt. Aangenomen wordt dat Judith rond 1670 is overleden.

Marieke van Baest is predikant van de Doopsgezinde Gemeente Eindhoven

'Bloembollen' voor Westerbork

Boekpresentatie op 29 april in Vermaning van Koog a/d Zaan

Op vrijdagmiddag 29 april wordt van 14.30-17.00 uur in de Vermaning van Koog aan de Zaan, Lagedijk 34, het boek gepresenteerd 'Bloembollen' voor Westerbork. Hulp door Zaanse en andere Doopsgezinden aan (protestants-) Joodse Duitse vluchtelingen 1939-1945. Auteur is Alle Hoekema, m.m.v. Lies Brussee-van der Zee. De studie verschijnt in de reeks Manuscripta Mennonitica (Uitgeverij Verloren, Hilversum) als deel VI. 220 pagina's, prijs € 23,00.

Onder de duizenden Joodse vluchtelingen die in ons land een schuilplaats zochten toen Hitler in Duitsland aan de macht kwam, bevonden zich enkele honderden, die christen waren. Zij werden, tot de oorlog uitbrak, gescheiden van andere Joden in vluchtelingenkampen ondergebracht. De Nederlandse doopsgezinden hadden in 1939 op verzoek van de regering hun broederschaphuizen opengesteld voor zulke Duitse kinderen en volwassenen. In dit boek wordt de bittere weg beschreven van deze vluchtelingen: de groep kinderen via Fredeshiem (Steenwijk) en Johanneshof (Dieren) naar onderduikgezinnen; de volwassenen vanuit Bilt-hoven en Schoorl, via Elspeet, Sluis en Noord-Frankrijk naar Westerbork.

U wordt hartelijk uitgenodigd deze bijeenkomst bij te wonen; aanmelding vooraf is niet nodig.

Maarten van der Werf geeft instructies tijdens snuffelworkshop. Foto: Henk Blom

Wie jarig is trakteert: Vredesestafette

In het kader van het jubileumjaar 2011 treden doopsgezinde gemeenten nadrukkelijk naar buiten door bij wijze van traktatie aan groepen in hun omgeving een gratis workshop 'geweldloos communiceren' aan te bieden. Dit kunnen scholen, bedrijven, gemeenteraden of andere groepen zijn. Door dit gedurende het jaar als gemeenten na elkaar doen, krijgt het de vorm van een estafette: een Vredesestafette. Bij de start wordt een kaars aangestoken bij de *Worldpeaceflame* in Den Haag, waarna de deelnemende gemeenten de vlam als een estafetteestokje door aan elkaar doorgeven.

Op 12 maart namen afgevaardigden van een tiental gemeenten in Fredeshiem deel aan een snuffelworkshop om zelf ervaringen op te doen en samen na te denken over de aanpak. Maar ook nu kunnen nog meer gemeenten zich aansluiten. De workshops worden verzorgd door trainers van Geweldloos Samenleven, terwijl de gemeenten het aanbod in hun omgeving organiseren. Voor de ontvangers is de workshop gratis. De kosten worden gedragen door de deelnemende gemeenten. Gemeenten die niet in staat zijn de kosten voor een workshop zelf te betalen, kunnen een verzoek bij de ADS indienen voor een bijdrage in de kosten.

Het initiatief is afkomstig van de DG Noord-Oost-polder. De organisatie is in handen van Doopsgezind WereldWerk, Geweldloos Samenleven en Christian Peacemaker Teams. Voor informatie: Machteld Stam, tel. 020-6230914, e-mail: geweldloosamenleven@doopsgezind.nl.